

13e jaargang no. 3
1978-1991

valkhof nieuws

V A L K H O F N I E U W S

REDAKTIEADRES: POSTBUS 1390
6501 BJ NIJMEGEN

REDAKTIELEDEN: H. van Brienen
A. Janssen
H. Schoonwater
M. Vollebregt

V A L K H O F V E R E N I G I N G

LIDMAATSCHAP: Schriftelijke aanmelding
via postbus 1390 Nijmegen

CONTRIBUTIES: f 20,== per jaar
65+ f 12,50 (vanaf 2e jaar)
op postgironummer 4438363
tnv. Valkhofvereniging.

V A L K H O F S T I C H T I N G

ABN-bank Nijmegen
Rekeningnummer 53.76.75.930
Giro ABN-bank 821025

postbus 1390
6501 BJ Nijmegen.

VOORWOORD

In 1796 werd in Nijmegen een indrukwekkende historie brutaal 'weggewerkt'; de oude Keizerlijke burcht werd verkocht aan een sloper!

Wat heden een symbool had kunnen zijn van een verenigd Europa werd domweg gebruikt om er cement van te maken of wegen mee te verharderen!

Voor Nijmegen was dit barbaarse besluit een diepe vernedering. Het zou wel twee eeuwen duren voor stedelingen de moed kregen om te zeggen:

'Geef Nijmegen de historie terug!'

Estourgie en Ivens, beide behoorlijke vakmensen kwamen rond 1935 met een deskundig plan om tot herbouw van de burcht te komen.

Maar door dalende interesse voor historie, ja zelfs het in twijfel trekken van een Keizerlijk verleden alhier, verviel het Valkhof steeds meer tot een verwaarloosd park.

In 1978 ontstond de Valkhofvereniging om de Nikolaas kapel tegen dreigend verval te beschermen. Al spoedig klonk nu opnieuw 'Geef Nijmegen de historie terug!'

Deze 'kreet zult U in dit najaarsnummer vaak lezen. Zoals U weet heeft het brede publiek bij een onderzoek, duidelijk het Valkhof aangewezen als het meest interessante punt in de stad! Wij menen dat onze vereniging daarop moet inhaken!

Nijmegen mag als Europese stad niet achteraan lopen! Vandaar in dit nummer het hoofdthema;

'Geef Nijmegen de historie terug!!!'

HET VALKHOF: HERBOUW OF AFBOUW ??

Door Henk Schoonwater.

Al jaren wordt er gepraat en geschreven over de wederopbouw van het Valkhof. Resultaat is er maar weinig, maar de Valkhofvereniging geeft de moed niet op. Het betreft hier niet alleen wederopbouw maar ook instandhouding van datgene wat er nog is: een uniek cultuur-monument.

Wanneer men ziet hoe deze plaats al enkele jaren misbruikt wordt door er tenten te plaatsen voor divers vermaak, hoe gazons vertrapt en begroeiing beschadigd wordt, dan is dit voor vele Nijmegenaren een grote ergernis. Het ergste is, dat dit getuigd van gebrek aan historisch besef en eerbied voor een historische plaats.

Het kan nu eenmaal niet anders, of in de loop der eeuwen is veel verwoest door brand, oorlog of moedwillige afbraak. Doch telkens waren er weer kleine groepen die herstel eisten van hetgeen onherroepelijk verloren dreigde te gaan.

Laten we in breder verband een en ander bekijken uit de laatste 150 jaar.

Herstel, dat was al nodig in het eerste kwartaal van de 19e eeuw waar de Franse Revolutie enorme schade had toegebracht aan kerken, kloosters en historische gebouwen vooral in België en het Rijnland.

Overall wilde men nu weer de eigen oude geschiedenis zichtbaar maken. Tegelijk doken historici en architecten in behouden gebleven archieven om achtergronden of middeleeuwse bouw te bestuderen. Anderen stortten zich op publiciteit of schreven boeken over de historische monumenten. En dat mag hier wel eens gemoreerd worden, boeken, dikwijls meer dan honderd

jaar geleden uitgegeven en zelfs nu niet verouderd. Voor een gewone man, die dergelijke boeken vaak niet kon betalen, waren de artikelen in plaatselijke kranten of in tijdschriften.

Hier in Nederland waren tijdens de Godsdienst-twisten in de 16e eeuw al zoveel vernielingen aangericht dat er voor de Fransen nauwelijks nog wat te vinden was. Maar waar zij, en met hen de collaborerende Nederlanders monumenten uit het 'feodale tijdperk' konden vernielen gebeurde het dan ook!

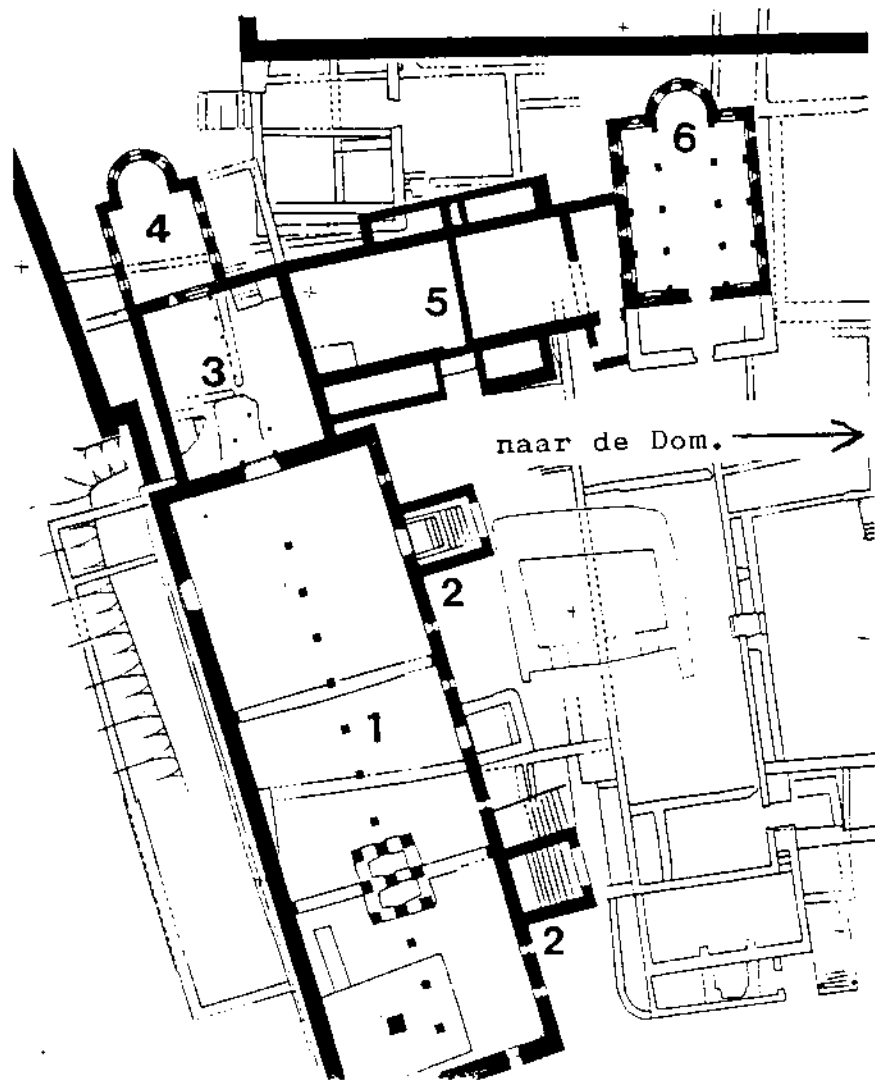
Zo viel het oude Keizerlijk paleis in Nijmegen, het Valkhof genaamd ten offer aan jijd, jalouzie en hebzucht door drie van de Gelderse kwartieren, die het bestuur van de provincie vormden. Met veel moeite lukte het enkele Nijmegenaren de Nikolaaskapel een deel van de St.Maartenskapel te redden.

Jaren later begon men ook in Nederland de oude geschiedenis te bestuderen en te publiceren.

In Nijmegen waren dat vooral de onvergetelijke Smetius en Johan In de Betouw en na 1900 vooral de Nijmeegse stadsarchivaris; Van Schevickhaven. Bijna ontelbaar werden zijn publicaties, vooral wat hij schreef in twee Nijmeegse dagbladen sloeg erg aan bij de gewone man. Tot na de oorlog waren er nog mensen die zich zijn artikelen herinnerden. Ook toen gingen er al stemmen op om tot een herbouw van het Valkhof te komen!

In het buitenland was men ons op dit terrein reeds ver vooruit. Na de Franse tijd herstelde men eerst daar de zwaar gehavende kerken, waarna andere monumenten waaronder kastelen een beurt kregen. Dit laatste speelde zich vooral in Duitsland af, het bekendste voorbeeld hiervan is het paleis te Goslar.

Maar ook de jongste geschiedenis kent talloze voorbeelden van herbouw. Zowel de eerste als tweede wereldoorlog brachten veel verwoestingen in de steden.

HET OTTOONSE KEIZERLIJK PALEIS IN PADERBORN.

- (1) Ontvangstzaal
- (2) Trappen als toegang tot de grote zaal.
- 3/4 Atrium, en z.g. Ikenbergkapel
- 5/6 Diverse ruimten, en Bartholomeuskapel.

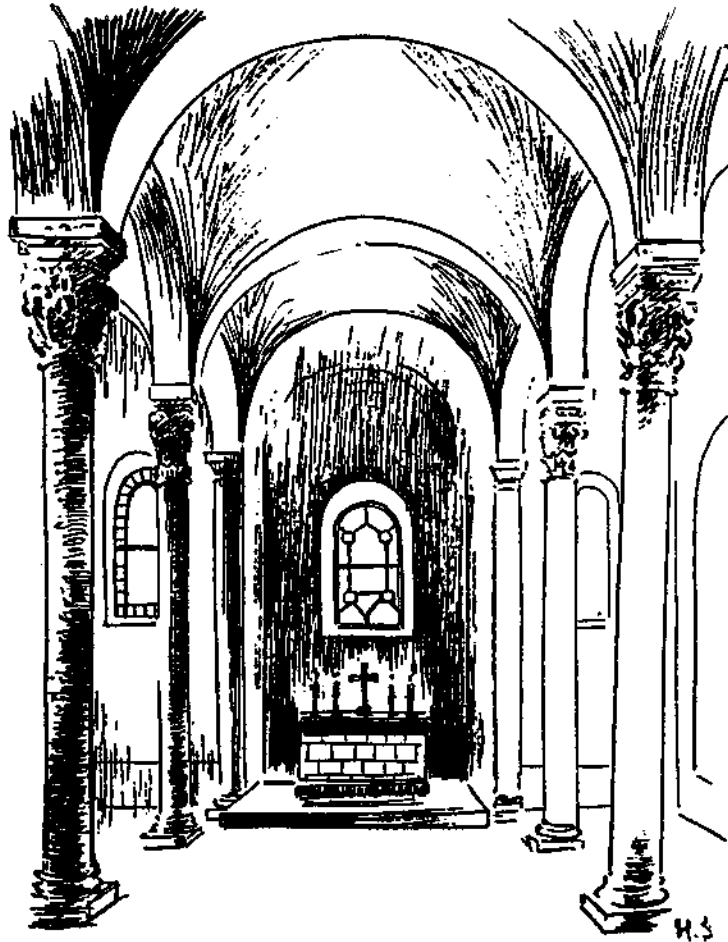
Onder meer werd Keulen zwaar getroffen, bijna 80% van deze historische stad ging verloren. Maar men is hier moedig met herbouw begonnen en enkele jaren geleden kon het voltooiën van twaalf herstellende romaanse kerken gevierd worden! Dit bewijst dat Keulen niet alleen koopstad is maar veel cultuur bieden kan aan toeristen.

Ook Danzig, met de wereldberoemde Mariakerk verrees opnieuw uit de puinhopen. Maar ook buiten Duitsland zijn voorbeelden te over, in Warschau b.v. voor 95% verwoest, werd de 'Altstadt' naar oude afbeeldingen weer geheel opgebouwd en dichterbij; de Zwanenburcht in Kleve. De oude toren werd met het zwaar gehavende gebouw hersteld en prijkt nu weer, ver in de omtrek zichtbaar, als waarmede van de stad!

Ons tijdschrift is te klein om de vele weer opgebouwde monumenten te herdenken, maar een ding is zeker, zij houden de geschiedenis opnieuw levend in ere!

Wij gaan nu een wat minder bekende herbouw in het daglicht plaatsen, de opnieuw verzezen Keizerlijke Palts in Paderborn. Deze stad gelegen aan een bronnengebied (wel tweehonderd ongeveer) waar het riviertje 'de Pader' ontspringt en waaraan de plaats ook zijn naam ontleend, alles in het oosten van west-Phalen.

Voor de oorlog nog een vrij kleine stad met veel bezienswaardigheden, kerken en monumenten waarbij de Dom met zwaren romaanse toren al direkt opviel. Reeds Karel de Grote zag wel wat in deze waterrijke omgeving en liet hier een paleis bouwen tegelijk als vesting, om de Saksen in bedwang te houden. Hier hield hij de eerste Frankische Rijksdag op Saksische bodem in het jaar 777, twee jaren later trof hij daar Paus Leo III die om politieke redenen uit Rome was gevlucht en bij Koning Karel om hulp kwam vragen. Karel reikte hem de helpende hand, trok met zijn leger

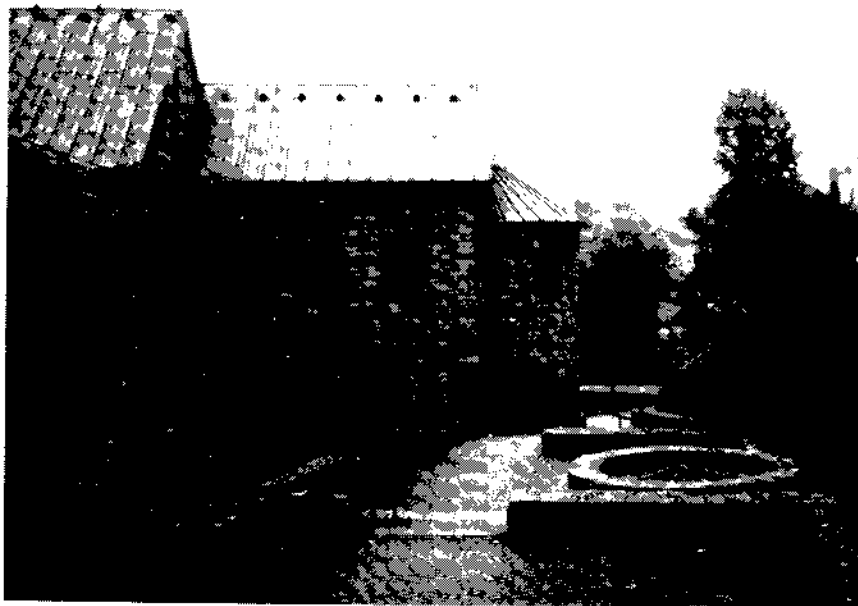

Interieur van de Bartholomeuskapel
met zijn Byzantijnse zuilen

de Alpen over, veroverde Rome en herstelde het Pauselijk gezag. Als dank hiervoor kroonde de Paus hem in de kerstnacht van het jaar 800 tot Keizer hetgeen een absoluut keerpunt werd in de geschiedenis van west-Europa. Voor Paderborn betekende het een belangrijker worden als Keizerlijke stad die net als Nijmegen vanaf nu regelmatig door Karel en zijn opvolgers bezocht werden.

In het jaar 1000 trof Paderborn een grote ramp, zowel het paleis, de Dom en het grootste deel van de huizen in de stad werden door brand verwoest. Het paleis was waarschijnlijk wel het zwaarst getroffen, want men herbouwde het niet op de oude fundamenten maar op een nieuw grondplan. De waarschijnlijk minder beschadigde Dom herstelde men provisorisch, zodat de kroning van Koningin Kunigunde, echtgenote van Keizer Hendrik de II, hier nog kon plaats vinden. Gelijkzeitig met Hendrik II, leefde hier ook de bekende Bisschop Meinwerk, deze liet naast de Dom de een Bartholomeuskapel bouwen. Het stichten ervan was niet zo bijzonder, maar wel dat het gebeurde in Byzantijnse stijl en door griekse bouwlieden die Meinwerk na een bezoek aan Rome vandaar had meegebracht. Ongetwijfeld waren dit mensen uit het gevolg van de Grieks geörienteerde Keizer Otto III, zoon van de Byzantijnse Keizerin Theophano. Het is een van oudste Byzantijnse bouwwerken, die zo ver van de bron Byzantium, hier in het westen werden gebouwd. Nog steeds bestaat deze kapel, zij heeft merkwaardig genoeg ovenals de Valkhof kapel alle oorlogen overleefd!

Het nieuwe paleis had een troonzaal met een lengte van liefst 45 mtr en een breedte van 16 mtr. Blijkbaar was deze zaal vrij hoog, want na een brand in het midden van de 11e eeuw, voorzag men tijdens de wederopbouw de zaal van een verlaagd plafond, waardoor nu twee verdiepingen ontstonden. In het midden van de beneden-

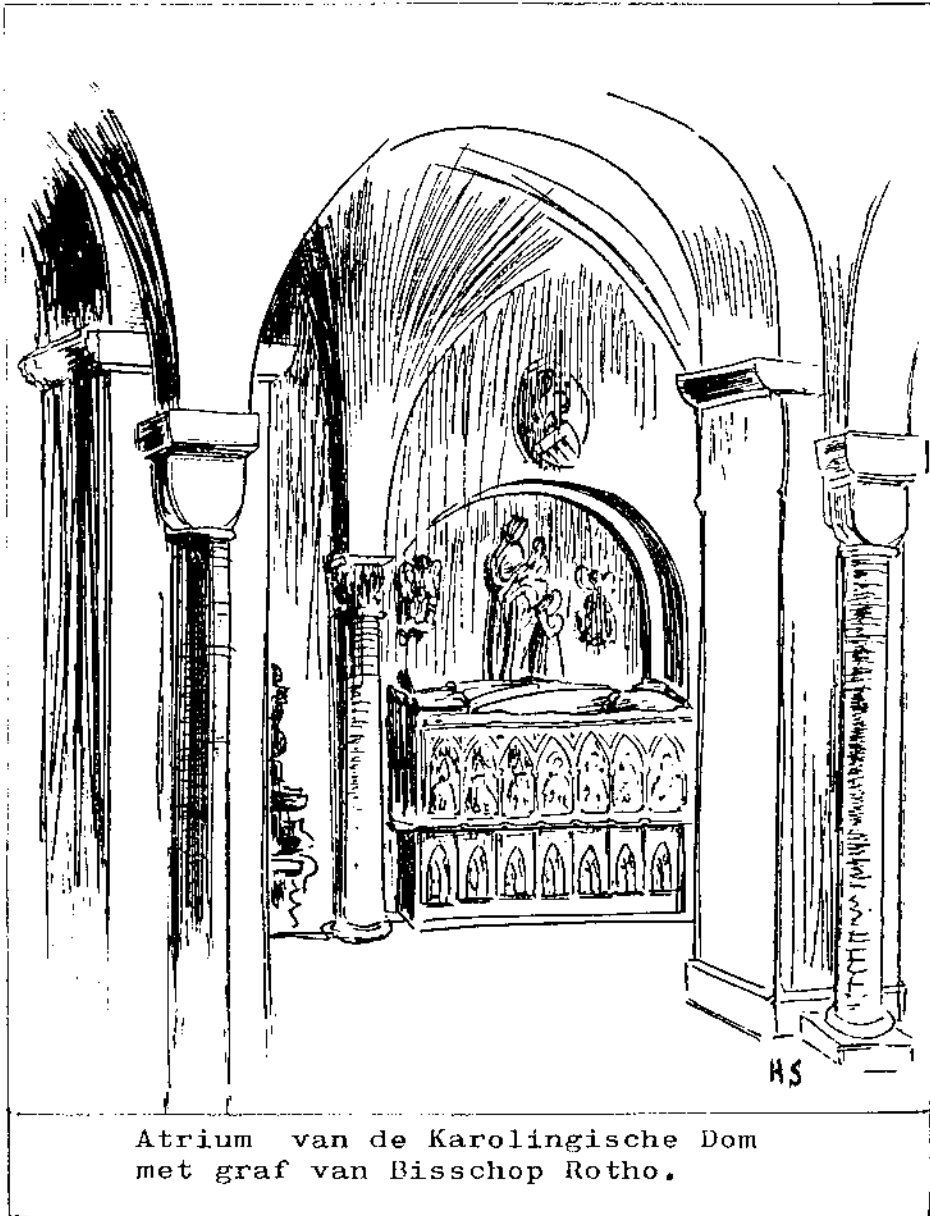
Deel-fragment van een muurschildering uit plm. 800.
Onder; Deel van de Ottononse herbouwde Palts.

Foto: A.Wigman.

verdieping ondersteunde men dit door een rij pilaren die gemaakt waren naar het model van de Bartholomeuskapel. Vijftig jaren later trof opnieuw een ramp de stad, Dom en paleis werden zwaar beschadigd door brand en gingen wederom verloren. Omdat de Keizerlijke bezoeken aan de stad waren afgenomen in de voorgaande jaren, bouwde men het paleis niet op en de plaats waar eens de burcht stond egaliseerde men met het puin van de eveneens verbrande Dom.

In 1336 ging het terrein bij verdrag over in handen van het bisschoppelijk Kapittel en werd er een paleis voor de geestelijke herder gebouwd, wat er nog overbleef werd bebouwd met woningen. Rond 1400 was alles al bebouwd, maar was de vroeger Keizerlijke burcht nu vergeten? Niet helemaal, want honderden jaren later kwamen de eerste muren van onder de grond weer tevoorschijn waarbij het vermoeden onstond dat het resten waren van de vroegere Keizerlijk Palts.

Na de verschrikkelijke verwoestingen in de stad tijdens de laatste wereldoorlog gaf het Kapittel toestemming voor onderzoeken onder de verwoeste huizen, deze opgravingen duurden van 1964 tot 1970, toen ontstond het plan tot wederopbouw. Er waren toen nog slechts muurresten van 1 tot 8 mtr hoogte gevonden. Men vond ook het 'podium' met de stenen trappen waar eens de Keizerstroon had gestaan weer terug maar ook vonden de archeologen talloze voorwerpen van plm 600 jaar voor Christus tot nog uit de 18 eeuw, keramiek uit 15 eeuwen, glasfragmenten enz. merkwaardig waren ook delen van muurschilderingen waarbij men ontdekte dat de figurale beelden ook voorzien waren van teksten. Hiermee werd voor het zo zwaar getroffen Paderborn een nieuwe bron aangeboord voor zijn geschiedenis. Bij de nu volgende wederopbouw van de vroegere Palts werd een deel bestemd voor museum een del voor andere evenementen. Het nu herstelde, zeer interessante

Atrium van de Karolingische Dom
met graf van Bisschop Rotho.

houwwerk is dagelijks een trekpleister voor talloze
 touristen. Nijmegen kan hier een voorbeeld aan nemen!
 Een herbouwd Valkhof, tevens museum waarin een over-
 zicht van geheel de Nijmeegse geschiedenis, dat zou
 zijn weerga in Nederland niet vinden
 Het zou een echt representatief gebouw kunnen zijn,
 maar vooral evenals in Kleef de Zwanenburcht, zou ons
 hernieuwde Valkhofkasteel het aanzicht van de stad tot
 ver buiten onze landsgrenzen bekend maken.
 Men denke in dit geval aan de door Nijmegen geadop-
 teerde Russische zusterstad PSKOV, ondergetekende was
 daar vorig jaar.
 Onvergetelijk blijft voor hem de Kremlin-burcht met de
 kathedraal daar aan de brede rivier...
 PSKOV, zwaar beschadigd tijdens de oorlog, maar waar
 men moedig met de andere monumenten ook het 'Kreml' de
 burcht volledig herstelde! En, men is er nog steeds
 bezig! Zowel Paderborn als Pskov hebben hun verleden
 opnieuw laten herleven!
 Daarom nu kan ik niet genoeg herhalen, Stadsbestuur:
 Geef ook Nijmegen zijn historie terug!
 Laat Nijmegen weer een Keizersstad worden!

Henk Schoonwater.
 Augustus 1991

VALKHOF EN WAALKADE MEEST GEWAARDEERD DOOR KAMPEERDERS

Door: M.Vollebregt (Bron: Gelderlander 05-06-'91)

Student R.de Jager van de vakgroep Sociale en Economische Geografie van de Nijmeegse universiteit, heeft in het kader van een stage-project een interessant onderzoek verricht. Het is getiteld: 'Verblijfsrecreanten in het Rijk van Nijmegen en is in samenwerking met de gemeente Nijmegen tot stand gekomen.

Centraal in dat onderzoek stonden de vragen: Wat is de betekenis van verblijfsrecreanten voor de Nijmeegse recreatieve voorzieningen en wat is het economisch effect voor de detailhandel in levensmiddelen en duurzame goederen?

Om hier antwoord op te krijgen werden voor en na de vierdaagseperiode in 1990 steekproefsgewijs enquetes afgenomen. De groep ondervraagden vormde een doorsnee van de Nederlandse bevolking, zodat de resultaten ook voor bijvoorbeeld hotelgasten en dagjesmensen opgaan. In totaal komen er wel zo'n 25.000 à 30.000 kampeersers tijdens hun vakantie naar de omgeving van onze Waalstad. Behalve over het gehele Rijk van Nijmegen zijn de bungalowpark- en campinggasten ook zeer te spreken over de stad Nijmegen, zo kwam uit de enquetes naar voren. Het is er gezellig, sfeervol en het winkel-aanbod is aantrekkelijk.

Uit de enquetes kwamen vele zaken over stad en omgeving naar voren. Maar voor onze vereniging is het volgende toch wel interessant: Het Valkhof en de Waalkade staan wat waardering betreft op een gedeelte eerste plaats, gevolgd door de Grote Markt en Sint Stevenskerk. Het winkelgebied staat op een derde plaats van de waarderingsschaal!

Een schitterend resultaat!

Stel U voor, en dat terwijl er nergens in de stad staat aangegeven hoe men bij het Valkhof komen moet! Een eerste plaats! Hoeveel bezoekers zullen er dan wel niet op een 'HERBOUWD VALKHOF' afkomen, dat van verre al zichtbaar is?? Van mij mag de proef op de som genomen worden!!

EEN VALKHOF-ARCHIEF IN WORDING

Enige jaren geleden begon onze Valkhof-fotograaf de Heer Antoon Janssen met het verzamelen van foto's, prenten, boeken enz, alles wat maar met het Valkhof te maken had. Hij heeft daarbij al zeer merkwaardige ontdekkingen gedaan die voor ons nu al van grote waarde blijken. Zo is geleidelijk een soort Valkhof-archief ontstaan waar ook U straks van kunt profiteren!

Mocht iemand nog bijzondere foto's, boeken of tijdschriften hebben of vinden en deze aan onze verzameling beschikbaar stellen, dan bewijst hij de Valkhofvereniging daarmee een grote dienst!

Kijk thuis Uw 'rommeldoos eens na, misschien zijn er nog oude Valkhoffoto's in te vinden, doet er niet toe wie of wat er op staat alles kan voor ons archief belangrijk zijn.

Neem eventueel contact op met onze fotograaf Antoon Janssen, Lorkenstraat 34 telefoon; 080 237945 Nijmegen. Wie weet is Uw vondst voor ons opnieuw een verrassing en de moeite waard om in ons periodiek afgedrukt te worden!

Wij houden U op de hoogte!

Redaktie.

FFN ONTDEKKING EN VERDWIJNING OP HET VALKHOF.

Door Antoon Janssen

In 1794 luidde de doods klok voor het Valkhof... De burcht werd ca. 2 jaar later voor afbraak verkocht voor ongeveer 100.000 gulden, de gemeente Nijmegen betaalde 10.000 om de nu nog bestaande laatste resten van de burcht te kunnen redden. Wij danken dit grotendeels aan Johan in de Betouw en zijn zoon.

Tijdens de sloopwerkzaamheden zijn gaten en putten vermoedelijk niet dichtgegooid maar werden er kleine gewelven over gebouwd.

Vele jaren later 10 Februari 1941 tijdens werkzaamheden op het Valkhof stootte de gemeentelijke Plantsoendienst tegen een muur. De werklieden zochten onmiddellijk contact met hun baas die opdracht gaf de grond er omheen te verwijderen om zo een onderzoek te vergemakkelijken. Het standbeeld 'de Koningin der bloemen' (Godin flora) dat dicht bij deze plaats stond moest aan een boom verankerd worden om te voorkomen dat het om zou vallen.

Dit beeld, Godin flora, was in september 1832 aangekocht door het Straalmanfonds en in het voorjaar van 1833 geschonken aan de gemeente om in het park geplaatst te worden. Flora was afkomstig van H.D.J. van Schevickhavens moeder die in Hees woonde en het daar in haar tuin had staan.

Dit Flora-beeld was gemaakt in 1725 door Jean Baptiste Xavery uit steen gehakt en werd op een sokkel geplaatst. De Vrouw droeg bloemen in haar hand en om haar lichaam was een kleed gedrapeerd.

Tijdens de oorlog verdween het beeld geruisloos van het Valkhof en met heeft tot heden er geen spoor van teruggevonden.

Keren wij terug naar de opgravingen in 1941. Bij de verdere graafwerkzaamheden vond men een oude put die een doorsnede had van bijna 2,25 mtr. Bij peilingen bleek dat de put 28 meter diep was en ook nog water bevatte, na anderhalve eeuw!

De oudheidkundige dienst is hierbij ook nog aan het werk gegaan met als resultaat, het blootgelegde gewelf bedekte een waterput van onze voormalige Valkhofburcht die eeuwenlang de trots van Nijmegen was.

Opgravingen bij de waterput, Valkhof 1941.
links boven voetstuk van het 'Florabeeld'.
(Foto-collectie A.Janssen)

Het Flora-beeld dat spoorloos verdween vanaf het Valkhof!

foto collectie: Anloon Janssen.

MOGELIJKE HERBOUW 'SLOT OP DEN HOEF'

Door Maurice Vollebrect

Op een avond in Maart viel ik bijna van mijn stoel van verbazing en andere leden van de Valkhofvereniging vast ook! Wat was nu de oorzaak: bij NOS-laaf werd onder vrolijke klanken van de oude Britse serie 'Ivanhoe', een herbouwplan gepresenteerd voor het roemruchte 'Slot op den Hoef' in Egmond. Dit kasteel werd al in 1578 verwoest door Sonoy en zijn geuzen, zodat de Spanjaarden geen steunpunt hadden in Noord-Holland. Daarna is het nog wel gedeeltelijk opgeknapt, maar uiteindelijk geheel vervallen en gesloopt. Toch spreekt die burcht nog steeds tot de verbeelding.

Aan het kasteel en zijn bewoners, het geslacht Egmond, is een rijke geschiedenis verbonden. Wie kent er niet uit de geschiedenisboekjes het verhaal van de Graven van Egmond en Horne, die op bevel van de Spaanse veldheer Alva werden ont hoofd op de Grote Markt in Brussel? En wie heeft in zijn jeugd nooit het spannende Ridderboek 'Het slot op den Hoef' door C. Joh. Kieviet gelezen, de schrijver van Dik Trom?

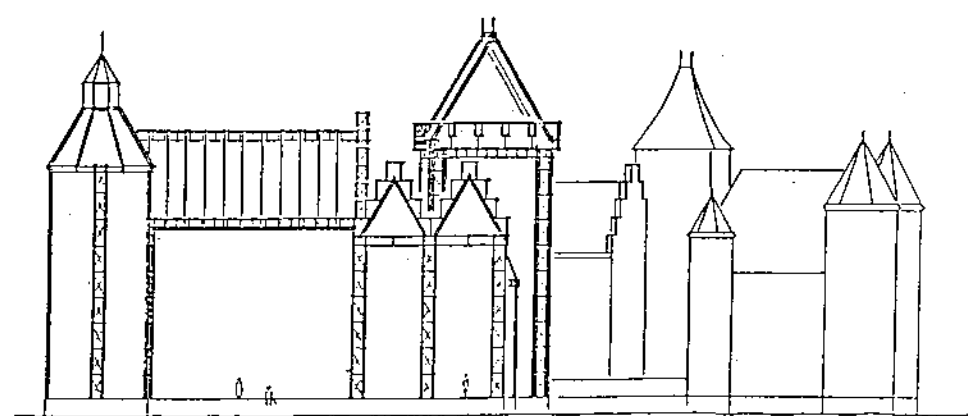
In Egmond was men behoorlijk enthousiast over de herbouwplannen. Mijn 'Valkenbloed' begon harder te stromen en ik besloot op onderzoek uit te gaan.

Ik kwam in contact met mevrouw Smit van de Stichting Slotkapel en met mevrouw de Boer van het comité 'Herbouw Slot op den Hoef' en kreeg een uitgebreide brochure toegestuurd met de details van de plannen. De stichting Slotkapel zorgt voor het onderhoud en restauratie van de slotkapel. Het toeval wil dat net als bij het Valkhof alleen de kapel nog in het Slotpark staat. De Egmondse kapel heeft een fraai interieur met gebrandschilderde ramen en wordt tegenwoordig gebruikt als Hervormde kerk.

In de zomermaanden worden er concerten gegeven. Hoewel de stichting nauw verbonden is met de eventuele herbouw, zijn de plannen niet van haar afkomstig. Op initiatief van de kunstenaar Bob Denneboom, is er een comité tot stand gekomen bestaande uit enthousiaste mensen, die zich op persoonlijke titel willen inzetten voor de herbouw van het oorspronkelijke Slot op den Hoef. Voorzitter van het herbouw comité is de burgemeester van Egmond, dhr. F.J. Brommet (ziet U Trouwens Ed d'Hondt al voor U; als voorzitter van een herbouwcomité Valkhof?).

Net zo als bij ons Valkhof moeten er de nodige bezwaren en hobbels overwonnen worden. De pers heeft het project al tot 'Operatie Luchtkasteel' gebombardeerd en natuurlijk wordt er ook gesproken over 'kitch' en 'Disneyland-kasteel'. Gelukkig laat het comité zich niet ontmoedigen. Haar tegenargumenten zijn dat met de herbouw van het slot een belangrijk deel van de middeleeuwse geschiedenis weer zichtbaar wordt. Bovendien kan een museum collectie van nationale allure tot stand komen, als de tastbare restanten en ook allerlei zaken uit het kasteel, die nu verspreid worden bewaard, op hun plaats van oorsprong terugkeren. Ook de toeristische ontwikkeling van het kustgebied speelt een belangrijke rol. In Egmond is 45% van de werkgelegenheid te vinden in de toeristische sector. Een herbouwde burcht geeft het toerisme zeker een nieuwe impuls. Daar komt nog bij dat het project kan worden gebruikt als scholingsproject voor toekomstige restaurateurs, zoals dit ook bij de bouw van het V.B.C.-schip 'Batavia' in IJlstad gebeurd.

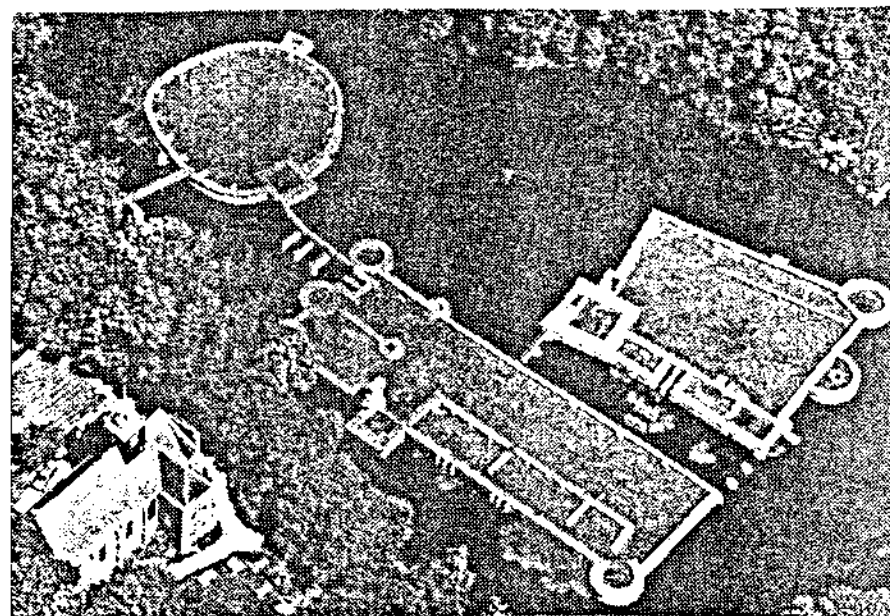
In de jaren '30 is in feite al een begin gemaakt met de restauratie. Toen heeft men, in het kader van werkloosheidsbestrijding, de fundamenten van het kasteel tevoorschijn gehaald. Deze werden opgemetseld zodat -na het uitdiepen van de slotgrachten- een mooi

Aanzicht oostzijde

Het kasteel van Egmond, oostzijde en contourenuitleg.

overzichtelijk contourenplan ontstond. Op de foto is dit duidelijk te zien. De ringburcht bovenaan is de alleseerste versterking; later zijn de voorburcht en hoofdburcht gebouwd. Buiten de muren is de slotkapel te zien, terwijl links op de voorburchtcontouren nog een grote steenklomp staat. dit is een restant van de rentmeesterstoren die er nog tot 1832 heeft bestaan.

Enkele jaren geleden is een student bouwkunde van de Technische Universiteit Delft gepromoveerd op een compleet herbouwplan van het slot. In dit verhaal stond ook een gedeelte ervan afgebeeld.

Dit plan is natuurlijk een enorme steun in de rug voor het comité; er kan nu in feite al morgen met herbouw begonnen worden! Natuurlijk speelt ook hier het kosten probleem de hoofdrol. Een volledige historisch verantwoorde herbouw wordt geschat op ongeveer dertig miljoen gulden. Voor een belangrijk deel moeten die kosten worden opgebracht uit subsidies en schenkingen. Ook is het mogelijk een deel van de kosten te verwerven via een kleine entree-prijs voor iedereen die het herbouwproject komt bekijken. Tijdens de herbouw die waarschijnlijk meerdere jaren in beslag gaat nemen, zullen de exploitatiemogelijkheden nog verder moeten worden uitgewerkt. Naast een museumfunctie kunnen ook delen van de gebouwen commercieel worden ingevuld, b.v. in de sfeer van de hotellerie, horeca, als conferentiezalen of desnoods als kantoorruimte. De instandhoudingskosten op de langere termijn kunnen dan uit de exploitatieopbrengsten en subsidie gefinancierd worden.

Beste lezer, U ziet het! Ook in Egmond wordt niet stil gezeten. Moge dit project een hart onder de riem van onze vereniging zijn en een stimulans om vooral door te blijven gaan! Dit project bewijst weer eens, dat 'onze plannen' omtrent het Valkhof helemaal zo

gek nog niet zijn als sommige gemeentelijke ambtenaren ons willen laten geloven!

U hebt het trouwens bij de Theophano-herdenking, afgelopen juni, ook in Keulen o.m. een gedurfd, en...een geslaagd project kunnen zien, de Pantaleonskerk!

Deze kerk waar zij ligt begraven, was in 991 tijdens haar regeringsperiode net voltooid in zuiver romaanse stijl. Helaas werd er in de loop der eeuwen veel aan verbouwd. Het uiteindelijke resultaat was dan ook een soort 'geknutselde' gotische barok-achtige kerk. In de periode 1890-1892 bracht een moedige stadsarchitect, Johann Peter Weijer, de Pantaleonskerk aan de buitenzijde weer in de oorspronkelijke romaanse staat terug. Na de verwoestingen in de laatste wereldoorlog waarbij de Pantaleonskerk zware schade opliep, bracht men nu ook binnenzijde terug in de situatie van de 10e eeuw.

Het resultaat is werkelijk grandioos! Dit knappe verherbouw-staaltje was werkelijk overweldigend en zeker niet kitscherig!

En dan te weten dat men hierbij slechts kon beschikken over enkele oude gegevens en tekeningen! De duizenden die de oude kerk thans wekelijks bezoeken leveren het bewijs dat 'herbouw' zeker de moeite waard kan zijn!

Terugkomende op het kasteel in Egmond, wil ik dit artikel afsluiten met de volgende woorden van het comité 'Herbouw Slot op den Hoef', die zeker ook voor onze Valkhofvereniging opgaan:

'Wat nu misschien nog een 'Operatie Luchtkasteel' genoemd mag worden, verdient het zeker om van de luchtspiegeling te worden ontdaan en werkelijkheid te worden. Want een volk dat zijn geschiedenis niet eert, heeft ook geen toekomst!'

Ik zie met zovelen de enorme mogelijkheden op het Valkhof, daarom Nijmegen: 'Grijp toch deze kans!'

UIT: KRONIEK VAN NIJMEGEN DOOR J. TIMMERMANS.

In 1946 verscheen bij Dekker en Van De Wegt te Nijmegen en Utrecht, de 'Kroniek van Nijmegen' geschreven door Jules Timmermans. Hierin wordt op blz. 31 het Valkhof bekeken uit die tijd. Wij willen dit hier aan U voorleggen, een beschrijving van bijna vijftig jaar geleden.

HET VALKHOF. (776)

Men moet het Valkhof niet bezoeken op een zomerse zondagmiddag, als de schetterende tonen van een stedelijkmuziekcors het gezang van de eigenlijke Valkhofbewoners doen verstommen. Evenmin in de vakantie wanneer drommen van burgers en buitenlui, vergezeld van een rumoerige kinderschaar, deze meest vermaard-historische plek van heel Nederland ontwijden met de resten van de meegebrachte mondvoorraad.

Nee, nu ga naar het Valkhof of het Hof- zoals het in de vorige eeuw nog heette- wanneer de natuur begint te ontwaken, als de reuzen van het Hof: de hoge kastanjes, de forse eiken en beuken en de platanen hun donkere stammen scherp aftekenen tegen de ijle voorjaarshemel. Dan bloeien er duizenden blauwe druifjes, sneeuwkllokjes heffen nu bescheiden wit omhoog boven het groen der gazons, een enkele heester toont reeds zijn zwellende knoppen.

Op zo'n morgen heerst hier een gewijde stilte. Een grijze mist hangt over de rivier en over de vlakke Betuwe, schepen glijden geluidloos voorbij en de deerlijk vervallen benedenstad aan onze voeten lijkt nu geheel uitgestorven. Men zou zich kunnen verbeelden, dat over enkele ogenblikken een Bataaf met schild en speer komt aangestapt door het struikgewas en stil staat, de hand boven het scherp spieënd oog, het voorhoofd gefronst, knarsend op de

Tech er komt niemand. We lezen terloops op de balustrade aan de Waalkant de spreuk in het latijn, die vertaald aldus luidt:

'Wie weet mij een plek te noemen, die op zoveel schoons kan roemen?'

De auteur van deze versregels heeft wel gelijk. Men kan het Valkhof gaan zien door het oog van den kunstenaar, den natuurvriend, den dood-gewone toerist of van den historicus, dit wondere stukje natuur, gewijd door de historie van meer dan twintig eeuwen, boeit een ieder en ten allen tijde.

Maar de haastige toerist vermoedt niet, dat hier eenmaal de trotse paleisburcht, de Palts van den Keizer Karel de Grote stond, zijn residentie en die van zijn opvolgers tot het jaar 1247 toe.

Einhard of Einhard, de geschiedschrijver van den Keizer, verhaalt, dat het Carolus Magnus zelf was, die hier de bouw van het Valkhof heeft bevolen. Het staat echter vast dat er vóór die tijd reeds een kleiner kasteel op het Hof stond.

In het jaar 776 kwam de Keizer zelf naar Nijmegen en verbleef hier geruime tijd. Een oorkonde uit die dagen eindigt aldus: '...gegeven te Numaga in ons paleis in het jaar 776'.

Reeds de Merovingische vorsten bouwden aan de rijksgrenzen vele paltsen of versterkingen, om hun land te beveiligen tegen vijandelijke invallen. Men neemt aan, dat er in het Rijk 150 van die burchten zijn geweest, o.a. in Nijmegen, Meerssen, Eslo en Maastricht. De grootste van deze Paltsen deden dienst als keizerlijke residentie. De Keizer bewoonde ze tijdens zijn vele bestuurs- en inspectiereizen, een vaste verblijf- of hoofdstad kende men toen niet. Vele malen vierde de Keizer in Nijmegen op het Valkhof het Paasfeest, o.a. in 777, 796, 804, 806, en in 808.

De bouw van het Valkhof werd onder zijn opvolger; Lo-

HET VALKHOF ca. 1836 steendruk van H. J. Backer
uit foto collectie A. Janssen.

dewijk de Vrome voltooid. In 830 hield deze Keizer er een landdag waarop, volgens een geschiedschrijver, heel Germanië Naar Nijmegen stroomde. Ook de verdeling van zijn Rijk onder zijn drie zonen vond plaats op het Valkhof.

Reeds te tijde van Carolus Magnus werd het Rijk van Nijmegen gevoegd bij het Valkhof. Vandaar uit toog Lodewijk de Vrome met zijn edelen ter jacht in het Rijkswald. De kooien van de valken en honden stonden op het plein voor de Palts, onder zijn regering kreeg het paleis de naam Valkenhof.

In het jaar 881 verschenen de Noormannen op de Waal voor Nijmegen en verwoesten het Valkhof. Zij omgaven het stadje Numaga met een aarden wal en staken beide, stad en burcht voor hun vertrek in brand. In het museum Mariënburch wordt nog een Noormannenzwaard bewaard dat indertijd in de Waal is gevonden. Voor de tweede en laatste maal bezochten ze Nijmegen in het jaar 925, doch werden verdreven.

Opnieuw brandde het Valkhof in 1047, toen Hertog Godfried van Brabant en Lotharingen in zijn oorlog tegen Keizer Hendrik III de burcht innam.

Maar ongeveer honderd jaar later bezocht keizer Frederik Barbarossa onze stad en gaf het bevel, de deerlijk verwoeste burcht, schoner en grootser dan voorheen te doen herbouwen. Een gedenksteen met inscriptie, in het gemeentelijk museum bewaard nog steeds de herinnering aan dat heugelijk feit. De opbouw vereiste vele jaren en daarom verzocht de Keizer aan zijn zoon Hendrik VI, alvorens hij een kruistocht ondernam naar het Heilige Land, de bouw van de burcht zo spoedig mogelijk te doen voltooien.

De Keizer zelf zou de schone voleinding niet meer aanschouwen, want hij verdronk in een riviertje in Klein-Azië

Uit die tijd dateren waarschijnlijk de prachtige 'wand-

schilderingen', die de voornaamste, of 'Coningskamer' sierden en episodien uit de griekse en Trojaanse geschiedenis voorstelden. De overige vertrekken waren behangen met kostbare gobelins.

Hoe de burcht er vroeger precies uitzag, weten we niet. Er bestaat slechts een tekening van een aanne-mer-timmerman uit de 18e eeuw, die men als plattegrond kan beschouwen en waarop de voornaamste vertrekken met name worden genoemd. Verder bestaan er schilderijen van de Nijmeegse kunstenaars Jan van Goyen en Hendrik Hoogers, omstreeks 1794, dus kort voor de sloping van de burcht vervaardigd en die in het stadhuis worden bewaard.

Het oude Valkhof had oude en brede muren -een restant ervan ziet men nog ter linkerzijde, als men de Voerweg afdaalt. Behalve de zware hoektorens waren er tal van kleinere verdedigingstorentjes in de muren, die om hun typische vogelkooivorm de naam van mezekouwen droegen.

Het bouwwerk was ongeveer 70 bij 90 meter, een rechthoek met afgeronde hoeken. De hoofdingang bevond zich daar, waar de tegenwoordige brug toegang geeft tot het Hof.

Wanneer men de poort binnenging, zag men links en rechts de stallen voor de paarden, de hokken voor de Valken, honden, beren, wolven en andere vreemdsoortige dieren. Een der Gelderse Graven hield er zelfs een kameel op na, die een groen hoofddeksel, een kovel droeg. Een Gelderse graaf verzorgde er een leeuwenpaar. Sindsdien voerden de Gelderse vorsten een leeuw in hun wapenschild, die ook voorkomt op ons stadswapen.

Op het voorplein en de overige pleinen bevonden zich zgn. puthuisjes, waar men de dieren drenkte. Het kasteel zelf had de vorm van een kruis, waarvan een arm in noordelijke richting naar de Karolingische kapel

omhoog. Het midden van dat kruis werd gevormd door de z.g. 'reuzentoren', die dienst deed als uitkijk, arsenaal en gevangenis.

Gelijkvloers in de vele verdiepingen vond men tal van vertrekken, ondermeer de 'Coningskamer', de 'grote Saal', de 'blauwe kamer', de 'rode kamer', de keuken en slaapvertrekken, de salets der Hofdames en de bergplaatsen.

De Barbarossaruïne was oorspronkelijk een uitbouw van een dozer zalen, volgens andere historici een kapel. In de zware muren waren enige z.g. 'lusthuisjes', die uitzagen op de rivier en het bekende Jonker-Jans torentje, dat een rol speelt in een der vele histories, die omtrent het Valkhof in omloop zijn.

Gedurende de tweede wereldoorlog werd het Valkhof door de Duitse bezetters weer tot vesting gemaakt en het geheel door een tankgracht omringd. Maandenlang werd de historische grond omwoeld, en weer werden Romeinse en Bataafse oudheden en munten gevonden. Er werden sterke bunkers gebouwd, wier kanonnen de toegang naar de Waalbrug zouden verdedigen.

Op de derde dag na de komst der Geallieerde legers in Nijmegen beukten de Engelse tanks het Valkhof en bestormden de dappere Amerikanen de Duitse vesting. Wonder boven wonder bleven de twee oude kapellen gespaard....'

Tot zover het verhaal van Jules Timmermans uit 'Kroniek van Nijmegen'. Het boek met fraaie afbeeldingen voorzien werd vlak na de laatste wereldoorlog uitgegeven en is nog altijd de moeite waard om door te lezen! Ons viel vooral het begin van dit Valkhofhoofdstuk op, wij moesten er zeker aan denken toen wij tijdens de laatste vierdaagse over het Valkhof liepen!

H.G.M. van Brienem.

KASTEEL ROSENDAEL GERESTAUREERD EN... VERWOESTE ORANJERIE HERREZEN!

Door M.Vollebregt.

Een paar kilometer van Velp en Arnhem ligt, in het schilderachtige heuvelgebied de Posbank, het plaatsje Rosendaal. Dit dorpje dankt haar bekendheid aan het kasteel Rosendaal, dat daar al sinds de middeleeuwen staat.

Van het door een gracht omgeven kasteel zelf, is alleen de zeer zware bakstenen Donjon over. Tegen deze toren staat het wooncomplex, dat in 1615 het oude huis verving; dit werd nogmaals gewijzigd in het begin van de achttiende eeuw. Toen liet kasteelheer Lubbert Adolf Torck op het terrein rond het huis tuinen met allerlei waterwerken en niveauverschillen aanleggen. Ook werd in die tijd een prachtige schelpengalerij gebouwd, terwijl dieper in het park de beroemde 'Bedriegertjes-attractie' een stek vond.

In 1836 werd op het voorterrein een 'Oranjerie' gebouwd. Dit gebouw diende als winterberging voor de oranjeboompjes en andere tropische planten die toen 's zomers in het park stonden. Helaas werd dit gebouw in de oorlog verwoest. Ook het kasteel verviel na die tijd steeds verder, ook al omdat het niet werd bewoond. Dit veranderde toen het kasteel eigendom werd van de Stichting Gelders Kastelen. Vanaf oktober 1986 tot juni 1990 werd er onafgebroken gewerkt aan het herstel van dit kasteel. Schilders, behangers en restaurateurs hebben het interieur weer in de oorspronkelijke staat teruggebracht.

Met behulp van talloze oude meubels, antiek porcelein, zilver, glas etc. is de historische sfeer van

dit Gelderse huis weer nieuw leven ingeblazen. En er is nog een verheugend feit te vermelden: de compleet verdwenen Oranjerie is weer in oude staat hersteld! Hier geen loze argumenten zoals 'dit is kitsch', nee, juist de enthousiaste medewerking van alle betrokken instanties maakte deze herbouw mogelijk!

Ijdens de zomer doet het gebouw dienst als theeschenkerij voor de vele bezoekers van park en kasteel; in de wintermaanden worden er -als vanouds- de oranje boompjes opgeslagen.

Het kasteel en park zijn in de periode van 24 mei tot 1 november te bezichtigen; op dinsdag t/m zaterdag van 10 tot 17 uur, zondag van 13 tot 17 uur. De laatste rondleiding begint altijd om 16 uur. U zult zeker geen spijt krijgen van een bezoek!!

GEEF NIJMEGEN ZIJN HISTORIE TERUG !!

Door; Hein van Brienen.

Zoals U elders in dit periodiek kunt lezen; kwam na een onderzoek bij 'recreanten in het Rijk van Nijmegen' het Valkhof als een der meest gewaardeerde punten in de stad naar voren!

Wij nemen aan dat de 'recreanten' niet de kale grasveldjes of ronde paadjes interessant vonden, maar de Valkhof-historie! Voor ons was deze uitslag geen verrassing want het aantal bezoekers van de Nikolaaskapel blijft stijgen. Dit jaar telden wij al in juli het dubbele vergeleken met 1990!

Zeker heeft de Theophano-herdenking een grote bekendheid gegeven over het Valkhof in geheel het binnen- maar ook verre buitenland.

Door dit brok 'herontdekte geschiedenis' kwamen Nijmegen en ook Keulen, volop in het voetlicht.

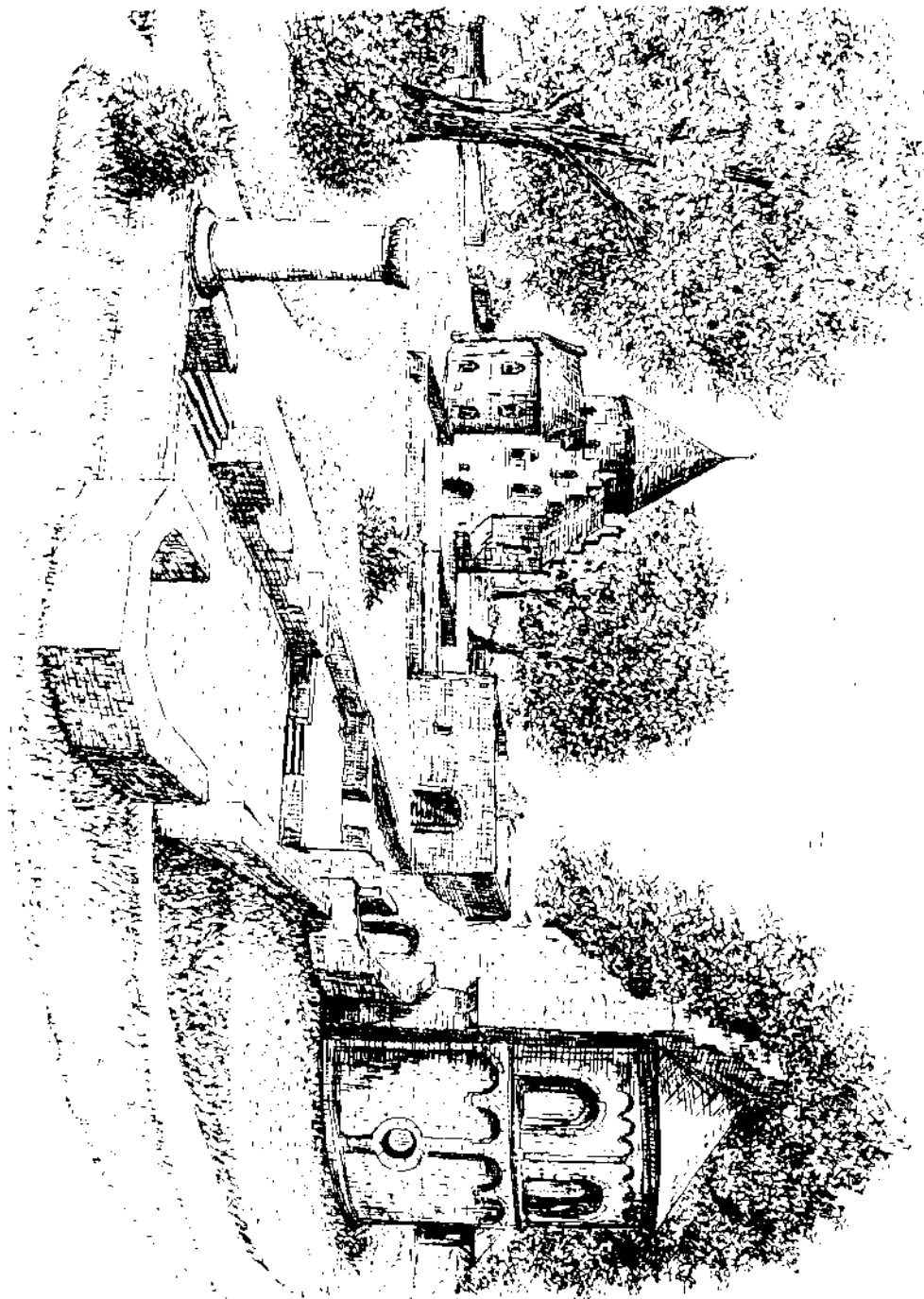
Van de bezoekers aan onze kapel, vindt 95% het onbegrijpelijk dat Nijmegen zijn indrukwekkende verleden zo minnetjes blijft presenteren!

De Valkhofvereniging vraagt zich dan ook af, of de tijd nu niet rijp is voor een eerlijke contourenuitleg in het park, zoals te zien op bijgaande tekening.

Alle nog voorhanden fragmenten van de oude burcht, nu nog bij Publieke Werken en in de Commanderie opgeslagen kunnen hierin een werkelijke functie krijgen. Hierbij ontstaat dan een soort openluchtmuseum dat dagelijks grote aantallen bezoekers gaat trekken.

Wij mogen vooral nooit vergeten, dat Nijmegen op het Valkhof een geweldige EUROPESE HISTORIE bezit, waaraan men tot op heden veel te weinig aandacht heeft besteed!

In het kader van de Europese-eenwording kan onze stad nu al inspelen op een grote interesse die zeker

stad nu al inspelen op een grote interesse die zeker in de voor ons liggende jaren ontstaat, als de komende jeugd de geschiedenis van 'ons' Europa krijgt voorgelegd.

Nu vragen wij ons af, welke stad kan deze historie zo uniek presenteren midden in het stadscentrum?

Daarom, Nijmegen grijp deze kans!

Bij een herbouw van de burcht zal de reuze-toren, zichtbaar tot in de wijde omgeving, duidelijk symbool zijn van een verenigd Europa, terwijl de zalen zoals U wel begrijpt talloze mogelijkheden bieden. Hiermee zal onze stad absoluut belangrijker worden zeker op cultureel gebied!

Daarom, nogmaals met nadruk:

Stadsbestuurders, verscheur het barbaarse plan om via moderne 'glasbouw' een indrukwekkende historie opnieuw te vernevelen en te vernielen!

Het Kelfkensbosch moet vrijblijven van 'experiment-architectuur' en...maak van het Valkhof geen terrein voor 'evenementen'.

Buig niet onverbiddeijk voor het geld, wij hebben immers van 1796 geleerd wat ons dan overblijft!!

Durf zakelijk vooruit te zien, begin na een bodem-onderzoek met een eerlijke fundamenteuitleg en geef daarna Nijmegen zijn Europese historie terug!

De komende generaties zullen U er dankbaar voor zijn!

DE UITDAGING VAN 'DE LAECKENHAL'

NIEUWE EIGENAAR VAN MONUMENTAAL DUBBELPAND AAN DE GROTE MARKT LAAT HET RESTAUREREN OM ER EEN SFEERVOL CAFE EN RESTAURANT IN TE BEGINNEN.

Door; M.Vollebregt.

In het volledig gerenoveerde keldertje onder de 'Oude Laeckenhal' aan de grote Markt geurt weer de Koffie. Achter de Bar staat de 43-jarige Nijmegenaar Herman van Baardewijk de nieuwe eigenaar van het pand. 'welkom' zegt hij met een onmiskenbaar Brits accent. Hij begint te vertellen; niet opschepperig, maar nuchter, zakelijk. In de jaren zeventig tachtig werkte 'Dutch Herman', zoals hij genoemd werd, in tal van Londense toprestaurants. Uiteindelijk begon hij er zelf ook een, in de dure rogeringswijk Chelsea. 'Van B's' heette het kortweg. Hij noemt namen van beroemdheden die hij tot zijn gasten mocht rekenen. Van Margareth Thatcher tot Vanessa Redgraves, van Prins Charles tot popsterren als Mick Jagger. Herman van Baardewijk verkocht zijn Londense zaak om in Nijmegen de historische Laeckenhal te kopen, op te knappen en in te richten als café en restaurant. Waarom eigenlijk?

'Ach, weet je' zegt hij, 'mijn Londense restaurant liep fantastisch, maar op d'n duur wordt de uitdaging toch minder, vandaar the move. Hier zie ik het helemaal zitten. Niet uit heimwee of zoiets, maar puur als uitdaging om hier kwaliteit te gaan bieden!' Boven onze hoofden zijn de bouwvakkers nog heer en meester. Het fraaie pand had de laatste jaren meer weg van een bouwval dan van een Rijksmonument in het hart van Nijmegen. Hij heeft precies in zijn hoofd zit-

Herman v. Baardewijk van de Laeckenhal.

Foto; Jan v. Leeuwen.

ten hoe het straks allemaal moet worden. Monumentenzorg ziet nauwlettend toe. Het keldertje blijft zoals het is, op de begane grond kome een café-restaurant met een kleine kaart; 'zoiets als Old Dutch vroeger' typeert hij.

De inrichting moet 17e-eeuws worden met boven een restaurant in een 18e-eeuwse sfeer met ongeveer 40 stoelen, 'veertig stoelen is genoeg om overzicht te houden, bij 'Van B's' in Londen had ik er 50. Half november moet het allemaal klaar zijn, ik denk voor Kerstmis te kunnen draaien, lijkt me een mooi begin' zegt hij hoopvol. Hij is vast van plan om zijn Laeckenhal als een aanwinst voor de stad maken. Hij heeft de afgelopen tijd in Nijmegen rondgekeken en vastgesteld dat de kwaliteit aan het winnen is. Alleen die rommel, hij ergert zich b.v. aan de Grote Markt, er staan mooie lantaarnpalen maar die worden volgens mij nooit schoon gemaakt, zegt hij misnoegd. Hij is in staat zelf met een sopje in de aanval te gaan!

Onze Valkhofvereniging draagt hij een warm hart toe omdat die zich ook inzet voor een herwaardering van de Nijmeegse historie, hij is meteen lid geworden.

Volgens hem kan het stadsbestuur er niet onderuit dat de Grote Markt het oudste en fraaiste punt in de stad is, ondanks de grauwe en sombere bouw van V & D en de Hema.

'Waarom geen mooie fontein hier met boompjes en oude Bankjes... Kijk nu eens naar zo'n kerkboog naast mijn pand, is toch een schitterend gebouw, maar kennelijk weet niemand bij de gemeente hoe je zoiets moet verlichten 'savonds!...

Ik ben bereid een topadviseur uit Londen te laten overkomen om de gemeente advies te geven! Dit hier kan n.l. het mooiste plein van Nederland worden, weet je..' Aldus Herman van Baardewijk.